

Zasady i procedury kierowania osób bezdomnych do placówek udzielających schronienia – zmiany prawne

Szkolenie przeprowadzane w dniach 24.02. oraz 25.02.2021 r.

w ramach Projektu konkursowego pt.
„Kompetencje plus”,
realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020,
Działanie 2.5. Skuteczna pomoc społeczna,
współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.
Nr umowy: POWR.02.05.00-00-0361/19-00 z dnia 12.02.2020 r.

Stan prawny na dzień 24.02.2021 r.

ZASTRZEŻENIE PRAW AUTORSKICH

Niniejsze opracowanie przygotowano w oparciu o wiedzę autorki Oktawii Zarzeckiej, jak i informacje zawarte w publikacjach ogólnodostępnych na rynku.

Prawa autorskie do materiałów objętych niniejszym opracowaniem stanowią utwór w zakresie przygotowanym przez autorkę i są zastrzeżone na jej rzecz.
Nie ma przeszkód w tym, żeby korzystać z tych materiałów **wyłącznie na użytek osobisty**.

Kopiowanie, rozpowszechnianie oraz używanie tego konspektu bez zgody autorki jest złamaniem ww. praw autorskich.

Copyright © 2021 by Oktawia Zarzecka
Wszystkie prawa zastrzeżone.
Opracowanie i przygotowanie: Oktawia Zarzecka

Akty prawne wykorzystane w opracowaniu:

1. Ustawa z dn. 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.).
2. Rozporządzenie z dn. 27.04.2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni (Dz. U. 2018, poz. 896).

Materiały źródłowe wykorzystane do opracowania konspektu:

1. „Wytyczne w zakresie pomocy osobom bezdomnym” opracowane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Warszawa, kwiecień 2017 r.
2. Sierpowska Iwona, Pomoc społeczna. Komentarz, wyd. V; Opublikowano: WKP 2020.
3. Stanowisko Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej:
<https://www.gov.pl/web/rodzina/wyjasnienie-w-zwiazku-z-artykulem-bedzie-porzadek-w-papierach-ale-nie-w-sumieniu-wyborczapl-z-8-listopada2016-r>

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt „Kompetencje plus”
realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

<i>Osoba bezdomna i osoba bezdomna zdolna do samoobsługi w świetle ustawy o pomocy społecznej.....</i>	<i>5</i>
<i>Udzielanie schronienia w formie noclegowni i ogrzewalni</i>	<i>7</i>
<i>Udzielanie schronienia w formie schroniska – decyzje administracyjne</i>	<i>11</i>
<i>Udzielanie schronienia w sytuacji kryzysowej występującej na skalę masową.....</i>	<i>15</i>
<i>Odpłatność za pobyt w schronisku.....</i>	<i>16</i>
<i>Kontrakt socjalny.....</i>	<i>19</i>
<i>Program wychodzenia z bezdomności</i>	<i>23</i>

LIDER PROJEKTU
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9
35-045 Rzeszów
Województwo Podkarpackie

PARTNER PROJEKTU
Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
al. IX Wieków Kielc 3
25-516 Kielce
Województwo Świętokrzyskie

Osoba bezdomna i osoba bezdomna zdolna do samoobsługi w świetle ustawy o pomocy społecznej

Definicja osoby bezdomnej

- Artykuł 6 punkt 8 ustawy z dn. 12.03.2004 r. o pomocy społecznej:

osoba bezdomna - osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Przesłanki uznania osoby za bezdomną

- Regulacja z art. 6 pkt 8 u.p.s. przewiduje **dwa odrębne stany faktyczne** pozwalające na uznanie osoby za bezdomną. Pierwszy odnosi się do osoby, która **nie mieszka w lokalu mieszkalnym i jednocześnie nie posiada stałego zameldowania**, drugi zaś **dotyczy osoby niezamieszkującej w lokalu mieszkalnym, posiadającej stałe zameldowanie w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania**. W przypadku każdego z tych stanów przewidziane w ustawie przesłanki muszą występować łącznie.

*wyrok z dnia 18 grudnia 2018 r. WSA w Bydgoszczy II SA/Bd 1072/18

- Brak w miejscu stałego zameldowania ciepłej wody, energii, ogrzewania czy urządzeń sanitarnych, mimo niewątpliwej uciążliwości, nie wyklucza możliwości zamieszkiwania w nim. Potencjalna możliwość zamieszkiwania w lokalu, nawet bez mediów, nie pozwala - w świetle art. 6 pkt 8 u.p.s.- uznać ubiegającej się o pomoc osoby za bezdomną.

*wyrok z dnia 23 marca 2017 r. WSA w Kielcach II SA/Ke 11/17

- Nie można uznać za lokal mieszkalny w rozumieniu art. 6 pkt 8 u.p.s. takiego pomieszczenia, które nie spełnia podstawowych warunków do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, typu: szopa, garaż, budynek gospodarczy.

* postanowienie z dnia 1 lutego 2012 r. NSA I OW 184/13

Osoba bezdomna zdolna do samoobsługi

- Art. 48 a ust. 5 ustawy z dn. 12.03.2004 r. o pomocy społecznej:

W noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych, ogrzewalni mogą przebywać osoby zdolne do samoobsługi, których stan zdrowia nie zagraża zdrowiu i życiu innych osób przebywających w placówce.

BRAK DEFINICJI LEGALNEJ TEGO POJĘCIA

- **WYJAŚNIENIE MINISTERSTWA:**

Ustawodawca nie zdefiniował tego pojęcia, ponieważ każdą sytuację osoby bezdomnej kierowanej do placówki należy rozpatrywać indywidualnie. Jednak za osobę zdolną do samoobsługi można uznać taką, która bez pomocy innych osób jest w stanie zaspokoić swoje podstawowe potrzeby życiowe w zakresie odżywiania, pielęgnacji ciała i przemieszczania się. Nie można wskazać szczegółowego katalogu chorób czy stopni niepełnosprawności, który uprawniałby do jednoznacznego stwierdzenia, czy dana osoba jest zdolna do samoobsługi czy też nie.

<https://www.gov.pl/web/rodzina/wyjasnienie-w-zwiazku-z-artykulem-bedzie-porzadek-w-papierach-ale-nie-w-sumieniu-wyborczapl-z-8-listopada2016-r>

Założeniem ustawodawcy było, aby w placówkach dla osób bezdomnych nie przebywały osoby, które nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu. Osoby takie powinny uzyskać pomoc w jednostkach, które są przygotowane do świadczenia usług osobom wymagającym całodobowej opieki (np. w domach pomocy społecznej) lub wymagającym usług opiekuńczych (np. rodzinnych domach pomocy, mieszkaniach chronionych,). Jeżeli osoba bezdomna wymaga wzmożonej opieki medycznej, powinna zostać skierowana do zakładu opiekuńczo-leczniczego lub pielęgnacyjno-opiekuńczego.

Z kolei o zakazie przebywania osób chorych w placówkach mówimy tylko wtedy, gdy ich stan zdrowia zagraża innym, np. gdy dotyczą ich choroby zakaźne wymagające odizolowania od innych mieszkańców. Zatem ani wiek, ani niepełnosprawność nie są powodem, dla którego osoba wymagająca wsparcia nie mogłaby być skierowana np. do schroniska dla osób bezdomnych.

Udzielanie schronienia w formie noclegowni i ogrzewalni

- Gmina ma obowiązek realizować zadanie określone w art. 17 ust. 1 pkt 3 u.p.s. tj. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym.
- Nie zmienia tego art. 48a ust. 8 u.p.s., zgodnie z którym:

Pomoc przyznawana w formie tymczasowego schronienia w ogrzewalni lub noclegowni nie wymaga przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania decyzji administracyjnej, a wydatki poniesione za udzieloną pomoc nie podlegają zwrotowi.

Proces udzielania schronienia w formie noclegowni lub ogrzewalni został odformalizowany.

- **O czym należy pamiętać?**

Pomimo tego, że w procedurze przyznania schronienia w formie noclegowni lub ogrzewalni nie przeprowadza się wywiadu środowiskowego, a także nie wydaje decyzji administracyjnej, to każda gmina ma obowiązek zapewnić takie formy udzielenia schronienia.

Gmina powinna wykazać gotowość do udzielenia schronienia w tych formach.

- **Wydatki na udzieloną pomoc nie podlegają zwrotowi**

Powyższe oznacza, że to osoba potrzebująca wsparcia nie ponosi kosztów pobytu w noclegowni lub ogrzewalni. Dlatego koszty pobytu osoby w noclegowni lub ogrzewalni, które są prowadzone przez gminy, na jej zlecenie lub w zakresie wynikającym z zawartej przez gminę umowy, ponosi **gmina prowadząca, zlecająca lub która podpisała umowę z określonym podmiotem.**

Udzielanie świadczeń z pomocy społecznej następuje zgodnie z **właściwością miejscową gminy** określoną przez art. 101 u.p.s. Należy mieć jednak na uwadze (co pozostaje w związku z brakiem wywiadu środowiskowego i decyzji administracyjnej), że w przypadku przyznania przez gminę miejsca pobytu, na podstawie art. 101 ust. 3 u.p.s., świadczenia w postaci schronienia w ogrzewalni lub noclegowni, wydatki poniesione przez gminę nie podlegają zwrotowi przez gminę właściwą ze względu na miejsce zamieszkania albo miejsce ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały.

- **Obowiązki Gminy**

Każda gmina, w sytuacji, gdy sama nie prowadzi noclegowni i ogrzewalni, powinna wykazać się zleceniem tego zadania podmiotowi uprawnionemu w drodze konkursu ofert lub zawarciem odpowiedniego porozumienia administracyjno-prawnego z innymi gminami na prowadzenie schronienia w tych formach.

Odpowiednio w takiej umowie lub porozumieniu, zostanie wskazana kwota, która zostanie przekazana za gotowość do przyjęcia do placówki i świadczenia usług określonej liczbie osób. W ten sposób gmina wywiązuje się ze swojego ustawowego obowiązku, nie wydając jednocześnie decyzji administracyjnej, która w przypadku schronienia w formie noclegowni i ogrzewalni, nie jest wymagana.

Jedynie w przypadku realizacji zadania własnego poprzez udzielanie schronienia w każdej z trzech form, można uznać, że gmina w pełni wywiązuje się z tego zadania. Należy pamiętać także o uzupełnianiu się tych trzech form udzielania schronienia.

Np. brak decyzji administracyjnej w przypadku noclegowni daje możliwość udzielenia schronienia praktycznie natychmiast bez potrzeby oczekiwania na wydanie decyzji administracyjnej.

W przypadku braku na danym terenie noclegowni, udzielenie przez gminę osobie potrzebującej natychmiastowego schronienia w schronisku dla osób bezdomnych może stanowić problem w związku z czasem potrzebnym na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, podpisanie kontraktu socjalnego i wydanie decyzji administracyjnej.

Podobnie, w sytuacji braku prowadzenia ogrzewalni, problemem będzie udzielenia schronienia osobom będącym pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, które poza szczególnie uzasadnionymi sytuacjami nie mogą być przyjmowane do noclegowni i schronisk.

- **Dodatkowe informacje - uzupełnienie**

Obecnie świadczenie w postaci udzielenia schronienia polega na zapewnieniu tymczasowego miejsca pobytu w określonym obiekcie, niemniej nie musi to być miejsce do spania. Realizacja świadczenia powinna nastąpić w miejscach do tego przeznaczonych. Są to przede wszystkim noclegownie i schroniska, jak również nowe podmioty dotychczas niewymieniane w ustawie o pomocy społecznej, jakim są ogrzewalnie. Mimo że ustawodawca nie wymienia tych ostatnich w ust. 1 jako miejsca udzielenia tymczasowego schronienia, to taka właśnie funkcja ogrzewalni wynika z ust. 4.

Status noclegowni i ogrzewalni nie został unormowany ustawowo, a zatem będzie o nim przesądzał organ założycielski.

Wymaga podkreślenia, że ze schronisk i noclegowni mogą korzystać jedynie osoby bezdomne, ograniczeń takich nie ma w przypadku ogrzewalni, niemniej w praktyce dominować tu będzie ten sam typ świadczeniobiorców, na co wskazuje również normatywnie zakreślony standard usług wskazany w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 27.04.2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni (Dz.U. poz. 896). Stanowi ono wypełnienie delegacji zawartej w ust. 14. Dotychczasowe ogrzewalnie, noclegownie i schroniska dla osób bezdomnych niespełniające standardów określonych w tym rozporządzeniu muszą zostać dostosowane do nowych wymogów do 31.12.2020 r. Do tego samego dnia osoby świadczące w tych placówkach usługi na stanowisku opiekuna, które nie spełniają aktualnych ustawowych wymogów, mogą nadal wykonywać czynności zawodowe, niemniej ich dalsze zatrudnienie będzie zależeć od uzupełnienia kwalifikacji.

Noclegownie i ogrzewalnie plasują się w grupie podmiotów udzielających doraźnej pomocy o charakterze pasywnym.

Noclegownia, zgodnie ze swoją nazwą, umożliwi osobom bezdomnym bezpieczne spędzenie nocy, powinna zatem zapewniać miejsce do spania. Nie jest placówką całodobową, nie zapewnia również dziennego pobytu. Placówki tego typu funkcjonują w porze nocnej (od 1 października do 31 marca: od 18⁰⁰ do 8⁰⁰, od 1 kwietnia do 30 września: od 19⁰⁰ do 7⁰⁰).

W minimalnych standardach odnoszących się do noclegowni wymienia się: umożliwienie spożycia posiłku, skorzystania z prysznicy i wymiany odzieży, dostarczenie gorącego napoju, zapewnienie dezynfekcji i dezynsekcji odzieży w przypadku braku możliwości jej wymiany. Wśród minimalnych standardów kwalifikacyjnych dotyczących kadry zatrudnionej przy wykonywaniu usług w noclegowniach wymienia się posiadanie wykształcenia średniego lub średniego branżowego oraz ukończonego szkolenia z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Na nie więcej niż 50 osób przebywających w placówce powinien przypadać co najmniej jeden opiekun.

Ogrzewalnia umożliwi pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące, nie gwarantuje tym samym miejsc do spania.

Ogrzewalnia świadczy usługi w okresie od 1 października do 30 kwietnia, przez 7 dni w tygodniu, w godzinach od 18⁰⁰ do 8⁰⁰ lub przez całą dobę – jeżeli na terenie gminy nie funkcjonuje noclegownia. Z jej usług mogą korzystać nie tylko osoby bezdomne, niemniej biorąc pod uwagę standard świadczeń (zapewnienie gorącego napoju, wymiany odzieży lub jej dezynfekcji i dezynsekcji), to właśnie te osoby są ich głównymi adresatami. Minimalne standardy w zakresie kwalifikacji kadry i liczby opiekunów są takie same jak w przypadku noclegowni.

W wymienionych wyżej placówkach, poza schroniskami z usługami opiekuńczymi, mogą przebywać jedynie osoby zdolne do samoobsługi, a więc osoby samodzielnie funkcjonujące, które nie wymagają opieki i pomocy innych osób. Ich stan zdrowia nie może zagrażać zdrowiu i życiu innych osób przebywających w placówce. Korzystający ze schronienia nie mogą być pod wpływem alkoholu ani substancji psychoaktywnych, co przede wszystkim należy uzasadnić potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa, spokoju i porządku w placówce. Wymóg ten odnosi się jednak tylko do schronisk i noclegowni i może być uchylony w sytuacjach szczególnych, do których można zaliczyć warunki pogodowe zagrażające życiu. Wskazane regulacje nie dotyczą ogrzewalni, co oznacza m.in., że osoby nietrzeźwe i znajdujące się pod wpływem substancji psychoaktywnych będą mogły korzystać z tych miejsc. Stan odurzenia ani upojenia alkoholowego nie stanowi samoistnej przesłanki do odmowy udzielenia schronienia przez ogrzewalnię, o ile znajdujące się w nim osoby nie stwarzają zagrożenia dla bezpieczeństwa w placówce.

*Sierpowska Iwona, Pomoc społeczna. Komentarz, wyd. V, Opublikowano: WKP 2020

Udzielanie schronienia w formie schroniska – decyzje administracyjne

- **Wprowadzenie**

Schronisko dla osób bezdomnych i schronisko świadczące usługi opiekuńcze są **ośrodkami wsparcia**, a więc i jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej.

- **Schronisko dla osób bezdomnych**

Schroniska świadczą usługi przez cały rok, 7 dni w tygodniu. Wynika z tego ponadto, że schroniska nie zapewniają wyłącznie miejsca do spania, ale również pobyt dzienny oraz świadczą szeroko rozumiane usługi aktywizujące.

Wzmacnianie aktywności społecznej może być realizowane m.in. przez: trening umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych, trening umiejętności interpersonalnych i umiejętności rozwiązywania problemów, uczestnictwo w grupach wsparcia. Uzyskanie samodzielności życiowej i wyjście z bezdomności realizowane jest m.in. przez: zajęcia przygotowujące do podjęcia zatrudnienia, trening gospodarowania własnym budżetem, trening prowadzenia gospodarstwa domowego, uczestnictwo w zajęciach centrum lub klubu integracji społecznej. Liczba miejsc w schronisku nie może przekraczać 80. Wprowadzone zmiany kreują schroniska na jednostki udzielające aktywnego wsparcia, którego celem jest wyprowadzenie świadczeniobiorcy ze stanu bezdomności.

Obowiązkowe jest zatrudnienie w nich pracowników socjalnych i opiekunów posiadających co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe oraz ukończone szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy.

Świadczenia w postaci pobytu w schronisku i usług realizowanych przez tę jednostkę udziela się w drodze decyzji. Nadal zasadą pozostaje podpisanie kontraktu socjalnego ze świadczeniobiorcą, co jest jak najbardziej słuszne ze względu na aktywizujący charakter omawianego wsparcia. Niemniej przewidziano również wyjątek od tej zasady dotyczący udzielania pomocy w formie schronienia w miejscu pobytu. Odstąpienie od wymogu podpisania kontraktu socjalnego może mieć miejsce tylko wtedy, gdy świadczenie udzielane jest w sytuacji niecierpiącej zwłoki, w przypadkach szczególnie uzasadnionych. Może to nastąpić np. w sytuacji braku miejsc w ogrzewalniach i noclegowniach, w stanach zagrożenia życia lub zdrowia bezdomnego.

- **Schronisko świadczące usługi opiekuńcze**

Schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi są stosunkowo nowym rozwiązaniem, wprowadzonym do ustawy nowelą z 2018 r. Zostały one pomyślane jako alternatywa dla pozostałych placówek przyjmujących osoby zdolne do samodzielnego funkcjonowania. Schroniska z usługami opiekuńczymi zostały utworzone z myślą o osobach bezdomnych niezdolnych do samoobsługi, ale niewymagających całodobowej opieki, a jedynie częściowej tymczasowej pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych i opieki higienicznej.

Nie przejmują one funkcji tych placówek wobec osób bezdomnych i nie świadczą specjalistycznych usług całodobowych. Pozostają jednostkami udzielającymi tymczasowego schronienia z usługami ukierunkowanymi na wzmacnianie aktywności społecznej, w miarę możliwości wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Oprócz tego świadczą usługi opiekuńcze.

Jeżeli bezdomny wymaga całodobowej opieki z szerszym zakresem usług, w tym świadczeń zdrowotnych, konieczne jest skierowanie go do domu pomocy społecznej lub placówki medycznej. Jedynym wyjątkiem jest możliwość przyjęcia do schroniska z usługami opiekuńczymi osób, które posiadają decyzję o skierowaniu do DPS, ale z powodu braku wolnych miejsc nie zostały w nim jeszcze umieszczone. Wówczas w czasie oczekiwania na miejsce mogą one przebywać w schronisku z usługami opiekuńczymi, nie dłużej jednak niż 4 miesiące. Jednocześnie trzeba dostrzec, że w ust. 2d ustawodawca stworzył szczególny przepis umożliwiający przyjęcie do placówki, której zakres usług nie jest adekwatny do potrzeb świadczeniobiorcy. Na dodatek jego sytuacja prawna została już ukonstytuowana aktem administracyjnym konkretyzującym jego uprawnienia i kierującym do jednostki, która ma zapewnić właściwą opiekę.

Podstawą pobytu w omawianym schronisku jest decyzja administracyjna. Mimo aktywizującego wsparcia udzielanego przez te placówki nie ma wymogu zawierania kontraktu socjalnego. W ust. 2f ustawodawca zaznaczył, że w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi mogą przebywać jedynie osoby legitymujące się decyzjami o przyznaniu tymczasowego schronienia. Oznacza to, że ten typ placówek może przyjmować wyłącznie osoby, co do których zakończyło się postępowanie administracyjne w sprawie udzielenia świadczenia w postaci schronienia. Wskazanie gminy jako podmiotu wydającego decyzję nie jest prawidłowe. Można jedynie zakładać, że ustawodawca miał tu na myśli decyzje wydawane na poziomie gminy z upoważnienia jej organu wykonawczego.

*Sierpowska Iwona, Pomoc społeczna. Komentarz, wyd. V, Opublikowano: WKP 2020

- **Decyzje administracyjne:**

Udzielenie schronienia w schronisku dla osób bezdomnych, jest jedną z **form świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej**, dlatego powinno następować, zgodnie z art. 106 ust. 1 u.p.s. na podstawie decyzji administracyjnej.

Wydanie decyzji ma być poprzedzone przeprowadzeniem wywiadu środowiskowego (art. 106 ust. 4 u.p.s.) oraz co istotne, w przypadku przyznania tymczasowego miejsca w schronisku dla osób bezdomnych, podpisanie kontraktu socjalnego z tą osobą.

Zgodnie z art. 48a ust. 2 u.p.s.:

Schronisko dla osób bezdomnych zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

Na podstawie art. 101 ust. 2 u.p.s., właściwą miejscowo gminą do wydania decyzji administracyjnej o przyznaniu świadczenia z pomocy społecznej, którego jedną z form jest udzielenie schronienia, w przypadku osoby bezdomnej, jest gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały.

W art. 101 ust. 3 u.p.s. został określony **wyjątek od tej zasady:**

W przypadkach szczególnie uzasadnionych sytuacją osobistą osoby ubiegającej się o świadczenie, w sprawach niecierpiących zwłoki oraz w sprawach cudzoziemców i osób, którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany, i cudzoziemców i osób, o których mowa w art. 5a, właściwa miejscowo jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o świadczenie.

Przeniesienie właściwości miejscowej z gminy ostatniego miejsca zameldowania na gminę miejsca pobytu, powinno występować w nagłych sytuacjach, mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia osoby ubiegającej się o świadczenie np. udzielenie osobie bezdomnej schronienia w czasie zimy.

W przypadku wydania decyzji administracyjnej w miejscu pobytu na podstawie art. 101 ust. 3 u.p.s., gmina, która wydała decyzję o skierowaniu do schroniska dla osób bezdomnych, na podstawie art. 101 ust. 7 u.p.s., może zwrócić się do gminy właściwej ze względu na ostatnie miejsce zameldowania na pobyt stały, której zostało udzielone świadczenie, o zwrot poniesionych wydatków.

Co bardzo ważne, gmina „A” zwraca koszty pobytu osoby bezdomnej w schronisku dla osób bezdomnych gminie „B”, a nie np. organizacji pozarządowej, która na jej zlecenie prowadzi schronisko dla osób bezdomnych.

Artykuł 101 ust. 3 u.p.s. zawiera jedynie wyjątek od reguły zawartej w art. 101 ust. 2 u.p.s. W związku z tym, gdy tylko ustaną przesłanki, na podstawie których świadczenie z pomocy społecznej zostało przyznane przez gminę miejsca pobytu osoby bezdomnej, to gmina ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały będzie właściwą miejscowo do udzielenia pomocy osobie bezdomnej.

Udzielanie schronienia w sytuacji kryzysowej występującej na skalę masową

- **Sytuacje kryzysowe**

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje sytuacje, w przypadku wystąpienia których, zadanie własne obligacyjne gminy, można realizować z pominięciem standardów, które będą obowiązywały po wydaniu rozporządzenia przez ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego na podstawie art. 48a ust. 14 ustawy oraz w innej formie niż ogrzewalnia, noclegownia albo schronisko dla osób bezdomnych.

Oznacza to, że w przypadku wystąpienia zdarzenia kryzysowego (np. powodzi, huraganu, znacznych długotrwałych opadów śniegu, bardzo wysokich mrozów) o skali masowej (np. zdarzenie powodujące znaczny wzrost ilości osób potrzebujących pomocy), pomoc w postaci schronienia może być udzielana w ogrzewalniach, noclegowniach lub schroniskach dla osób bezdomnych z pominięciem obowiązujących standardów, jak również w innych nieprzewidzianych w ustawie formach np. w szkołach, halach sportowych.

Odpłatność za pobyt w schronisku

JAKI ORGAN USTALA ZASADY ORGANIZACJI I ODPLATNOŚCI ZA POBYT W SCHRONISKU?

- W sytuacji, gdy gmina prowadzi schronisko dla osób bezdomnych, zleca jego prowadzenie organizacji pozarządowej, jak również w sytuacji, gdy kupuje usługi od podmiotu niepublicznego w zakresie realizacji tego zadania dla gminy, schronisko dla osób bezdomnych zalicza się do jednego z rodzajów **ośrodków wsparcia**. W związku tym, to nie organizacja pozarządowa ustala w drodze wewnętrznych regulacji zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w schronisku w stosunku do osób skierowanych decyzją administracyjną przez ośrodek pomocy społecznej, ale zastosowanie znajduje tu przepis art. 97 ust. 5 u.p.s.: *Rada powiatu lub rada gminy w drodze uchwały ustala organizację oraz szczegółowe zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych.*

Artykuł 97 ust. 1a ustawy o pomocy społecznej

- W przypadku osoby bezdomnej skierowanej do schroniska dla osób bezdomnych albo schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi nie ma zastosowania ust. 1 zdanie drugie. Jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego, opłata nie może być wyższa niż 30% dochodu osoby samotnie gospodarującej lub dochodu na osobę w rodzinie osoby skierowanej do schroniska dla osób bezdomnych, a w przypadku schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi nie może być wyższa niż 50% tego dochodu.
- Ust.1 zadanie drugie: Osoby nie ponoszą opłat, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego.
- W myśl dodanego do art. 97 ust. 1a, wobec osoby bezdomnej skierowanej do schroniska dla osób bezdomnych albo schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi nie ma zastosowania ust. 1 zdanie drugie. Tym samym tych świadczeniobiorców przestało obowiązywać ustawowe zwolnienie z opłaty za pobyt w schronisku.
- Ustawodawca zdecydował, że jeżeli dochód osoby kierowanej – samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w jej rodzinie – nie będzie przekraczał kwoty kryterium dochodowego, opłata nie przewyższy 30% dochodu osoby samotnie gospodarującej lub

dochodu na osobę w rodzinie osoby skierowanej do schroniska, a w przypadku schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi – 50% tego dochodu.

- Mając na uwadze brzmienie art. 97 ust. 5 u.p.s., należy stwierdzić, że szczegóły ustalenia opłaty pozostawiono organowi uchwałodawczemu samorządu terytorialnego. Ustawodawca określił jedynie górny próg takiego obciążenia.
- Cel powyższych zmian sprowadza się do rezygnacji z zapewnienia darmowego pobytu w wymienionych wyżej ośrodkach wsparcia, w sytuacji gdy świadczeniobiorca posiada jakikolwiek dochód. Przy dochodach nieprzekraczających kryteriów wskazanych w art. 8 ust. 3 u.p.s. opłaty mają jedynie wymiar symboliczny i nie stanowią istotnego źródła pokrycia kosztów prowadzenia placówek. Mają jednak istotny wymiar edukacyjny związany ze specyfiką grupy, której świadczone jest wsparcie. Ich zadaniem jest przeciwdziałanie uzależnianiu się osób bezdomnych od całkowicie darmowego schronienia oraz uświadamianie odpowiedzialności, także finansowej, za własny los.
- Szczegółowe zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych w ramach zadań własnych ustala rada gminy lub rada powiatu w drodze uchwały.
- Delegacja wyrażona w art. 97 ust. 5 nie zawiera żadnych wytycznych wskazujących na czynniki czy kryteria, które powinny być uwzględnione przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, ustalający szczegółowe zasady ponoszenia odpłatności.
- Uchwała rady gminy (rady powiatu) powinna tak kształtować zasady odpłatności, by uwzględniały one zakres świadczonych usług i ich koszty. Jednocześnie wymaga podkreślenia, że organ stanowiący ma ustalić zasady ponoszenia opłat, a nie ich sztywną wysokość. Jak słusznie zauważa WSA w Gliwicach w ramach rzeczonych zasad rada gminy powinna określić jedynie granice, w których opłata będzie ustalona. Zdaniem sądu: „naturalnym elementem warunkującym określenie poziomu odpłatności będzie sytuacja dochodowa osoby korzystającej z danej formy świadczenia. Oznacza to, że im wyższy poziom dochodu świadczeniobiorcy, tym większa jego partycypacja w kosztach udzielanej pomocy” (wyroki WSA we Wrocławiu z 21.02.2006 r.: IV SA/Wr 598/04 oraz IV SA/Wr 556/04).

*Sierpowska Iwona, Pomoc społeczna. Komentarz, wyd. V Opublikowano: WKP 2020

Zasiłek celowy a odpłatność za pobyt bezdomnego w schronisku

- Szczególne zastrzeżenia budzi praktyka stosowana przez część ośrodków pomocy społecznej, tj. przyznawanie zasiłku celowego na pokrycie kosztów pobytu w schronisku. Należy zauważyć, że zasiłek celowy, zgodnie z art. 39 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, może być przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału czy odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. **Niedopuszczalne jest także ewentualne przekazywanie środków finansowych z przyznanego zasiłku celowego bezpośrednio na konto danej placówki, a nie osobie potrzebującej wsparcia.** Stroną postępowania zawsze powinna być osoba ubiegająca się o świadczenie z pomocy społecznej.
- Najbardziej klarownym i niebudzącym wątpliwości sposobem kierowania osób bezdomnych do schronisk, jest ten, który opiera się na wydaniu decyzji przyznającej świadczenie w postaci schronienia oraz decyzji o odpłatności za pobyt w schronisku dla osób bezdomnych. Przy czym odpłatność za pobyt w schronisku dla osób bezdomnych powinna być wnoszona przez osoby bezdomne do gminy zgodnie z decyzją o odpłatności, z kolei gmina poprzez finansowanie bezpośrednie własnej jednostki, poprzez dotację (w przypadku zlecenia zadania) lub zapłatę za usługę (w przypadku zakupu usługi) finansuje pobyt osoby w schronisku dla osób bezdomnych. Osoba bezdomna skierowana do schroniska dla osób bezdomnych decyzją administracyjną przez gminy, nie powinna wносить żadnych opłat bezpośrednio na rzecz schroniska.

Kontrakt socjalny

Definicja legalna – kontrakt socjalny (art. 6 pkt 6 u.p.s.):

- **pisemna umowa** zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc, określająca **uprawnienia i zobowiązania** stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny.

Artykuł 48a ustawy o pomocy społecznej

- Ust. 2: Schronisko dla osób bezdomnych zapewnia osobom bezdomnym, **które podpisały kontrakt socjalny**, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.
- Ust. 2a: Przyznanie osobie bezdomnej tymczasowego schronienia w schronisku dla osób bezdomnych przez gminę miejsca jej pobytu, na podstawie art. 101 ust. 3, **nie wymaga podpisania przez osobę bezdomną kontraktu socjalnego**.

Artykuł 108 ustawy o pomocy społecznej

- W celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej pracownik socjalny zatrudniony w ośrodku pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych - w centrum usług społecznych, lub w powiatowym centrum pomocy rodzinie może zawrzeć kontrakt socjalny z tą osobą lub rodziną, w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
- Kontrakt socjalny, zgodnie z art. 108 ust.1u.p.s., zawiera pracownik socjalny „zatrudniony w ośrodku pomocy społecznej lub w powiatowym centrum pomocy rodzinie”.
- Powyższy artykuł **nie daje prawnej podstawy**, by kontrakt socjalny z osobą bezdomną mógł być zawarty z pracownikiem socjalnym zatrudnionym np. przez organizację pozarządową, która prowadzi schronisko dla osób bezdomnych. W tej sytuacji nie ma zastosowania art. 49 ust. 3 ww. ustawy, który odnosi się do indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności.

Rodzinny wywiad środowiskowy

- Rodzinny wywiad środowiskowy, który poprzedza zawarcie kontraktu socjalnego, musi być przeprowadzony przez pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej – zgodnie bowiem z art. 25 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, zlecenie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej nie może obejmować m. in. przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych.

Ważne uwagi

- Kontrakt socjalny powinien zostać sporządzony i podpisany po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego, ale przed wydaniem stosownej decyzji administracyjnej o przyznaniu schronienia.
- Kontrakt socjalny może się wiązać z pewnymi zobowiązaniami finansowymi, które mogą być pokryte przez ośrodek pomocy społecznej ze środków publicznych. Pracownik socjalny zatrudniony przez podmiot niepubliczny nie może podejmować zobowiązań finansowych za ośrodek pomocy społecznej. Nie należy również narzucać na organizacje pozarządowe obowiązku finansowania ze swoich środków własnych zobowiązań wynikających z kontraktu socjalnego.
- To pracownik socjalny zatrudniony w ośrodku pomocy społecznej gminy ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały powinien zawrzeć z osobą bezdomną kontrakt socjalny. Jest to tym bardziej uzasadnione, że to gmina ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały jest właściwa do przyznania schronienia osobie bezdomnej i skierowania jej do schroniska. Treść kontraktu socjalnego powinna wskazywać na to, kto będzie jego realizatorem oraz kto będzie współpracował z osobą bezdomną w wypełnianiu celów i postanowień tego kontraktu.

Artykuł 11 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej

- **Brak współdziałania osoby lub rodziny z pracownikiem socjalnym lub asystentem rodziny**, o którym mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej, **odmowa zawarcia kontraktu socjalnego**, niedotrzymywanie jego postanowień, nieuzasadniona odmowa podjęcia zatrudnienia, innej pracy zarobkowej przez osobę bezrobotną lub nieuzasadniona odmowa podjęcia lub przerwania szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy, wykonywania prac interwencyjnych, robót publicznych, prac społecznie użytecznych, a także odmowa lub przerwanie udziału w działaniach w zakresie integracji społecznej realizowanych w ramach Programu Aktywizacja i Integracja, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i

20

instytucjach rynku pracy, lub nieuzasadniona odmowa podjęcia leczenia odwykowego w zakładzie lecznictwa odwykowego przez osobę uzależnioną mogą stanowić podstawę do ograniczenia wysokości lub rozmiaru świadczenia, odmowy przyznania świadczenia, uchylenia decyzji o przyznaniu świadczenia lub wstrzymania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

- W przypadku odmowy przyznania albo ograniczenia wysokości lub rozmiaru świadczeń z pomocy społecznej należy uwzględnić sytuację osób będących na utrzymaniu osoby ubiegającej się o świadczenie lub korzystającej ze świadczeń (art. 11 ust. 3 u. p. s.).

Kontrakt socjalny a indywidualny program wychodzenia z bezdomności

- Kontrakt socjalny i indywidualny program wychodzenia z bezdomności nie są tożsame: mają one do spełnienia różne cele i pełnią różne funkcje, dlatego też nie jest możliwe zastąpienie jednego z nich drugim.
- Zgodnie z art. 48 ust. 2 u.p.s., **kontrakt socjalny** jest obligatoryjny, tzn. **musi** być zawarty z osobą bezdomną. Schronisko jest bowiem przeznaczone dla tych osób bezdomnych, które chcą podjąć działania mające na celu ich aktywizację, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej - taką deklarację składają osoby bezdomne podpisując kontrakt socjalny.
- Natomiast zgodnie z art. 49 u.p.s.: osoba bezdomna **może** ale nie musi zostać objęta **indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności**, polegającym na określeniu zindywidualizowanych działań wspierających osobę bezdomną w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia.

Przykład

- Autor odpowiedzi: Kucharski Dominik
- Odpowiedzi udzielono: 31 października 2016 r., stan prawny dotychczas nie uległ zmianie
- W dniu 17 października 2016 r. do organu wpłynęło zawiadomienie o przekazaniu wg właściwości podania o udzielenie pomocy w formie pokrycia kosztów pobytu w schronisku osoby bezdomnej, która przebywa w schronisku od 11 października 2016 r. Osoba ta posiada ostatni stały meldunek na terenie gminy, dla której właściwy jest ww. organ. Ośrodek X wskazał, iż ww. organ jest władny rozstrzygnąć prośbę. Z osobą bezdomną nie został sporządzony kontrakt socjalny. Miejscowość X jest oddalona od ww. organu o 30 km.

- **Jak należy poprowadzić postępowanie i kto powinien zawrzeć z klientem kontrakt socjalny?**
- **Czy można wydać decyzję kierującą do schroniska bez zawartego kontraktu socjalnego?**
- **ODPOWIEDŹ**

W przypadku osoby bezdomnej, organem właściwym miejscowo do załatwienia sprawy, jest wójt/burmistrz/prezydent miasta, na terenie którego osoba bezdomna miała ostatnie miejsce zameldowania na pobyt stały.

W opisaney sytuacji, organ, celem umieszczenia bezdomnego w schronisku dla osób bezdomnych, powinien wszcząć postępowanie administracyjne, w ramach którego należy przeprowadzić wywiad środowiskowy. Postępowanie powinno zakończyć się wydaniem decyzji. Ponadto, warunkiem umieszczenia osoby bezdomnej w schronisku, jest zawarcie z nim kontraktu socjalnego.

W przedstawionej sytuacji, organ właściwy miejscowo do załatwienia wniosku osoby bezdomnej, ustala się na według ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały, co wynika wprost z art. 101 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej - dalej u.p.s. W związku z tym, iż w opisanym stanie faktycznym, ostatnim miejscem zameldowania osoby bezdomnej na pobyt stały, był teren wymienionego w pytaniu organu, to właśnie ten organ jest właściwy do załatwienia sprawy.

Należy wskazać, iż celem rozpatrzenia wniosku osoby bezdomnej o udzielenie jej pomocy w postaci umieszczenia w schronisku dla osób bezdomnych oraz pokrycia kosztów jej utrzymania w tej placówce, konieczne jest wszczęcie postępowania, w ramach którego przeprowadza się wywiad środowiskowy, celem oceny sytuacji życiowej i ekonomicznej wnioskodawcy. Następnie, stosownie do dokonanych w ramach postępowania wyjaśniającego ustaleń, organ może wydać decyzję o umieszczeniu osoby bezdomnej w ww. placówce.

Jednocześnie należy wskazać, iż w myśl art. 48a ust. 2 u.p.s., umieszczenie w schronisku dla osób bezdomnych jest możliwe tylko wobec osób, które podpisały kontrakt socjalny. Kontrakt ten zawierany jest pomiędzy wnioskodawcą – osobą bezdomną, a pracownikiem socjalnym. Tym samym, niedopuszczalne jest umieszczenie w schronisku dla osób bezdomnych, osoby bezdomnej, która nie zawarła kontraktu socjalnego.

Program wychodzenia z bezdomności

Artykuł 49 ustawy o pomocy społecznej:

- Ust. 1: Osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia.
- Ust. 2: Indywidualny program wychodzenia z bezdomności jest opracowywany przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych - przez pracownika socjalnego centrum usług społecznych, wraz z osobą bezdomną i podlega zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – przez dyrektora centrum usług społecznych.
- Ust. 3: Jeżeli osoba bezdomna przebywa w schronisku dla osób bezdomnych albo schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, indywidualny program wychodzenia z bezdomności może być opracowany przez pracownika socjalnego zatrudnionego w tej placówce, z zastrzeżeniem ust. 5.
- Ust. 4: Realizatorem indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności w przypadku, o którym mowa w ust. 3, jest odpowiednio schronisko dla osób bezdomnych albo schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi.
- Ust. 5: Jeżeli indywidualny program wychodzenia z bezdomności wykracza poza będące w dyspozycji placówki środki pomocy lub zachodzi konieczność objęcia osoby bezdomnej ubezpieczeniem zdrowotnym, podlega on zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych - przez dyrektora centrum usług społecznych. W

takim przypadku w programie wskazuje się podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych postanowień programu.

- Ust. 6: Indywidualny program wychodzenia z bezdomności powinien uwzględniać sytuację osoby bezdomnej oraz zapewniać szczególne wspieranie osobie aktywnie uczestniczącej w wychodzeniu z bezdomności.
- Ust. 7: Indywidualny program wychodzenia z bezdomności, stosownie do potrzeb osoby bezdomnej, może uwzględniać wszelkie środki pomocy, jakimi dysponuje ośrodek pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych - centrum usług społecznych, realizujące program.
- Ust. 8: Za osobę bezdomną objętą indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności ośrodek pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych - centrum usług społecznych, opłaca składkę na ubezpieczenie zdrowotne na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

O czym warto pamiętać?

- **Celem programu jest nie tyle pomoc doraźna**, umożliwiająca zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, ile udzielenie wsparcia ułatwiającego zmianę stylu życia. Jest to trudne przedsięwzięcie, bezdomność jest bowiem cechą położenia społecznego łączącą się zwykle z różnorodnymi rodzajami patologii indywidualnej (alkoholizm, narkomania, przestępczość, prostytutka, włóczęgostwo, rozpad więzi rodzinnych). Dlatego też program koncentruje się na próbach uporządkowania i ustabilizowania sytuacji życiowej i rodzinnej bezdomnego oraz udzieleniu pomocy w znalezieniu mieszkania i pracy.
- **W realizację programu zaangażowanych jest wiele podmiotów**, przede wszystkim pracownik socjalny, ośrodek pomocy społecznej (centrum usług społecznych), a także schronisko lub dom dla bezdomnych, w tym schronisko świadczące usługi opiekuńcze. Inicjatywa opracowania programu może wyjść od osoby bezdomnej, może z nią wystąpić również placówka pomocy społecznej.

- **Warunkiem sukcesu programu jest aktywne zaangażowanie samego zainteresowanego w jego realizację.** Każdy program wychodzenia z bezdomności dostosowany jest do indywidualnego przypadku, a w jego opracowaniu powinien brać udział sam zainteresowany. Podobnie jak przy ustalaniu treści kontraktu socjalnego bezdomny powinien wyartykułować swoje oczekiwania i określić zobowiązania, które jest w stanie wykonać (np. niespożywanie alkoholu, aktywne poszukiwanie pracy). Jego udział w opracowywaniu programu stwarza większe szanse na skuteczną realizację całego przedsięwzięcia.

